

Lahemaa ehituspärandi töögrupi koosoleku memo 11.01.2017 Palmse

Koosoleku algus: 15.10

Koosoleku lõpp 17.00

Osalejad (lisatud allkirjaleht): Ave Paulus (Keskkonnaamet), Kaisa Linno (Kolgaküla), Signe Kivi (Lahemaa arhitektuurinõukogu), Kristiina Tänavsuu (Uusküla), Mart Keskküla (AS Restor), Siiri Nõva (Muuksi, arhitekt), Ester Penjam, Heiki Pärdi (Vabaõhumuuseum), Rasmus Kask (Vabaõhumuuseum), Kaarel Truu (muinsuskaitseamet),

Koosolekut juhtis: Ave Paulus

Memo koostas: Mareile Michelson

1. Väärtuslike ehitiste restaureerimise koolitusprogramm

Peaks olema märksa rohkem tegevusi, 70 küla ja see piisk meres – vähemalt 30 aastat vöiks tegeleda ehituspärandiga.

Rahastus SA Keskkonnainvesteeringute Keskusest, praegu taotlused sisse anda, et 2018–2019 saaks tegutseda.

2017 koolitus programm – kokku 9 koolituspäeva.

Aprillis – militaarpärandi seminar. Suurem surve praegu ongi militaarpärandile – Hara, Suurpea, Palganeeme ots, Käsmu. I prioriteet praegu, et militaarpärand oleks inventeeritud. Säilitamiseks on vaja nii finantse kui ka teadmisi.

Loksa laevaremonditehase punases saalis, väljasõiduga – Hara, Suurpea.

Juunis 2 päevane „Lööme Lahemaa majad lille“

Kaisa Linno: Eesti 100 raames – et saaks võimalikult palju maju korda „lööme külad lille“. Kuusalu vald eraldab raha kogu valla territooriumil, kes värvivad – hanke korras võimalik värv saada soodsamalt. Kolgaküla algatus, et ühendada just Lahemaaga.

Ave Paulus: Seminar juulis Kolgakülas, lisaks praktilised koolitused traditsiooniliste värvide tegemisest ja kasutamisest. Samuti hoonete värvisondaažid.

Kaisa Linno: Traditsiooniliste värvide kasutamine, praktiline.

Vahur Kõrbe: Kolgakülas tehtud värvi keetmist. Võimalik erinevaid proovida. Kaasata õlivärve tootvad väikeüritajad.

Ave Paulus: Üleskutse väiketootjatele, et tutvustaks. Hagumäel oli linaõlivärvi töötuba. Omaniku otsustada, mis värvi kasutab. Ajalugu, piirkonnale iseloomulikud.

Esimese Eesti Vabariigi ajal on olnud talude värvimise kampaania, samas ei ole info, mis oli enne seda.

Ave Paulus: Märtsikuus vaatame Kolgaküla ümbruse ja piirkonna objekte. Nt Kotka Fersenini suvemõis, Mõned Kolgaküla vanemad talud..Kui on ideid – esinejate, värvide osas – ootame ettepanekuid.

Augustis toimub 5-päevane ehituskoolitus. Muuksi taluhäärber, katusetüübid, katuseraamatu tutvustus, Aedla taluhäärberi abihoone. Hetkel uurime, kas on ajalooliselt olnud laast või kimm (eluhoonel kimm, Lahemaa pani 80ndatel laastu)?

Vahur Kõrbe: Ei ole kuulnud, et kimm Lahemaal väga populaarne oli – männimets tõmmati pilbast.

Ave Paulus: Aedla häärber oli eriline. Kimm seal eluhoonel, abihoonel on ajaloolistelt fotodelt näha viilulauad.

Siiri Nõva: Anu Kotli koostas inventariseerimisjoonised, ta ka ei mäleta, et kas abihoonel oli kimm või laast.

Ave Paulus: Laiale avalikkusele suunatud seminar. Lisaks praktiline katusekoolitus, ka ssiis kimmi või laastu löömine.

Rasmus Kask: Võiks olla pigem omanikukeskne koolitus

Siiri Nõva: Akende koolitusvõiks samuti olla.

Ave Paulus: Järgmise aasta veranda koolituse raames, piirkonnas, kus on palju aknaid. Ettepanek tuli Pikakose – Sundja. Linaõli, kitid – see eraldi ja mitmepäevane üritus.

Siiri Nõva: Lihtne lähenemine, et mida teha nõukaaegsete akendega – visata ära või mis?

Ave Paulus: Talus ja külas toimuva jalutuskäigu raames saab hoonete probleemidest ja lahendustest rääkida. Muuksi kandis täispaest Lõokse talu juures sepikoda, saun – kas kusagil on selliseid veel alles? Ca 2006 võis veel olla.

Siiri Nõva: Ei ole näinud, eeltööd vaja.

Vahur Kõrbe: Pilpatõmbamise pingi toon välja.

Ave Paulus: Mõelda, kellele suunata praktiline pool – ehitusmeistritele? Oluline teadmised piirkonda jätta. Aedlas kandekonstruktsioon peaks korras olema.

Rasmus Kask: Kui kandekonstruktsioon korras, siis meistreid pigem ei huvita. Teoorias peaks sel juhul olema jõukohane kohalikele.

Kaisa Linno: Kuidas kohalikud sellest kasu saavad? Koolitame meistreid aga kohalikud?

Ave Paulus: 2018–2019 – kui suur teavituste seminaride maht võiks olla päevades? Seni kuni toetusmeetmeid väljatöötatud ei ole. Kas oleks huvi nt 2 objekti vastu suvel?

Kaisa Linno: Mitte et üks asi saaks korda, vaid et mitmetele inimestele saaks anda nõu (tasuta).

Rasmus Kask: Rehemajade puhul esimesed 2h on meil tasuta konsultatsioon. – www.maamaja.eu nõustajatevõrgustik üle-eesti – saab leida inimese, kes kohapeal saab anda nõu. Erinevad nõustaja erinevatele asjadele – maakivi jms. Kodulehel info asutaja piirkonna järgi, tegelikult on võrgustik laiem – vanaajamaja.ee üks võrgustikuliikmeid. Info levitamise.

Ave Paulus: 7–9 ehitamisele pühendatud koolituspäeva. Kas vaja rohkem teemasid katta?

Kaisa Linno: Muidugi, probleemi ei ole ka objektide leidmisel.

Vahur Kõrbe: Inimestel info paberi peal ja veebis.

Ave Paulus: Tihti talvel selgub milline objekt vajab tegemist.

Rasmus Kask: Piirkonna suurust arvestades tundub 14 päeva isegi vähe, pigem kordades rohkem.

Kas Keskkonnaametil endal eelarve rida nende jaoks ei ole?

Ave Paulus: Ei ole, on vaid projektipõhised – SA KIK.

Ave Paulus: Palju koolitusi SA Eesti Vabaõhumuuseum pakub?

Rasmus Kask: Muuseumi territooriumil teeme, aga väljaspool konkreetseid ei ole. Teeme rohkem koolitusi. Koostöö muinsuskaitseametiga.

Ave Paulus: Ettepanek teha koostööd, anname objekte. Mul endal on võimekus on teha 2 objekti aastas. Kui Vabaõhumuuseum ja Muinsuskaitseamet on valmis aitama – nt 20 koolituspäeva rohkem, sel juhul jõuab rohkematesse piirkondadesse.

Siiri Nõva: Samu koolitusi mitu korda – iga inimene ei pruugi konkreetset ajal saada tulla. Olulised on nt aknad, värvid.

Ave Paulus: Pikakose aknad. Koolitusprogramm omanikele suunatud, vähem meistritele.

Rasmus Kask: Meistritele peaks midagi keerulisemat leidma.

Ave Paulus: Restaureerimise programmiga.

Vahur Kõrbe: Käsitööriistade korrastamine, teritamine – töövõtteid on õpetatud, aga hooldus!

Rasmus Kask: Peaks käsikäes koos töövõtete õppusega käima.

Heiki Pärdi: Hiiumaa ametikoolis selleks kohe eraldi kursus.

Mart Keskküla: Mis tööriist mille jaoks, terituskoolitus võiks haakuda hoolduskoolitusega.

Vahur Kõrbe: Paae kangutamine – oma maa peal lubatud ju.

Ave Paulus: Paas, lubi, mört – eksperte võimalik tuua, kokku leppida. Omal maal enda tarbeks võib paasi võtta.

Signe Kivi: Maastik, koduümbruse kujundamine – taluaia vanad lilled. Lihtsad aiad. Praktiline ringsõit.

Rasmus Kask: EVM selleks eraldi spetsialist olemas

Ave Paulus: Eelmisel aastal oli tõugude koolitus. Meil 70ndate inventuuris taluõued kirjeldatud puude täpsusega. Samuti aiakujundust olnud Palmse kandis juba kärner Weidemannist peale.

Kaisa Linno: Leida Lahemaal mingid aiad ja sõita koos spetsialistiga läbi. Teoreetilist kokku panna, et mis on Lahemaal olnud.

Ave Paulus: Põlistõud ja põlisordid olid meil kunagi plaanis, aga sordid jäid käsitlemata. Ettepanek jäi õhku, et seminar võiks aset leida Palmstes – õunapuude tõttu – Palmse kandi aiad. Palmse mõisa kärner 19 sajandil viis õunapuud taluaedadesse.

2. infomaterjalid külade arhitektuuripärandist ja arhitektuuritraditsioonidest, piirkondlikud juhendid (9 piirkondlikku)

Lahemaa külad:

Lahemaa rahvuspargi rannakülad (32):

Kuusalu vallas:

Juminda poolsaare piirkond: Andineeme, Tsitre, Pudisoo, Pedaspea, Kolga-Aabla, Kiiu-Aabla, Tammistu, Leesi, Juminda, Tapurla, Virve, Hara (12),

Pärispea poolsaare piirkond: Loksa, Suurpea, Pärispea, **Viinistu**, Turbuneeme, Kasispea, Vihasoo, Tammispea (8),

Vihula vallas: Eru, **Käsmu, Võsu**, Koolimäe, Lobi, Lahe, Natturi, Pedassaare, Pihlaspea, Vergi, Altja, Mustoja (12).

Lahemaa rahvuspargi sisemaakülad:

Kuusalu vallas:

Kolga, Soorinna, Kahala, Uuri, Muuksi, Kemba, Kalme, Kõnnu, Kolgaküla, Kotka, Nõmmeveski, Murksi, Parksi, Vanaküla, Valgejõe, Joaveski,

Vihula vallas:

Sagadi, Haili, Vihula, Lauli, Oandu, Tepelvälja, Koljaku, Metsanurga, Karula, Pajuveski Palmse, Muike, Ilumäe, Võhma, Tõugu, Vatku, Joandu, Aasumetsa, Uusküla, Korjuse.

SA KIK projekt saada valmis 2 a.

Trükis Lahemaa küla arhitektuurist Lahemaal kodulehel üleval <http://www.keskkonnaamet.ee/lahe/loodus/arhitektuurivoistlus/trukis/>. Paber kujul raamatuid SA KIK ei finantseeri.

Infot ja materjali erinevates kohtades on palju. Tähtis anda inimestele teada, kust infot leida. Kohalikele kõige kättesaadavam on kohalik leht – valla lehte jaotatakse üldjuhul tasuta – leppida kokku, et hiliskevadel ilmub lisaleht, kus paber kandjal info, kust saab infot väärtusliku arhitektuuri kohta – anda juba täna/see suvi teada – tulevastele potentsiaalsetele ostjatele.

Rasmus Kask: Eesti Vabaõhumuuseumi Maaarhitektuuri blogis (<http://maaarhitektuur.blogspot.com.ee/>) infot, kust otsida, pilla-palla, ei ole ühte kokku koondatud.

Ave Paulus: Digitaalne trükis, aga välja võib trükkida küla ise või muu organisatsioon.

Kaisa Linno: Kelle jaoks ja kas õpetab väärtustama?

Ave Paulus: Kohalikele, märkama ja hoidma väärtuslikku arhitektuuri.

Kaisa Linno: Põhjalikkus ühtlaselt jaotatud. Eeldab ju kõigi majade läbikäimist. Koostatud uuringud pealiskaudsed.

Ave Paulus: Iga talu pass Lahemaa puhul ei ole reaalne. Õppematerjali jaoks ei pea kõik majad läbi käima – head näited.

Kauri Kivipõld: Näidisekursioon giididele – arhitektuurispetsialistiga.

Rasmus Kask: SA EVM on võimalik tellida vastavat teenust.

Ave Paulus: 3 sektori kätte läks Lahemaa giiditeenus, kes saavad kutsuda endale vastavaid eksperte. Erihuvidega inimesi on käinud. Kultuuripärandi koolitused on suunatud eelkõige kohalikele. Välisturistide harimised teine teema.

Rasmus Kask: Info mida kohalikud vajavad: 1 kuidas hooldada hooneid. 2 piirangud - paljud ei tea millised on nõuded, ootused. Siingi ei pruugi inimene olla kursis.

Kaisa Linno: Kohalikud on kursis, et on piirangud, teavad kuhu pöörduda kui on soov midagi teha – valla poole. Võiks olla toetused piirangute kompenseerimiseks.

Mart Keskküla: Eriti oluline on pöörata tähelepanu piirkonnale iseloomulikele ehitusdetailidele ja ehitusvõtetele, need piirkondlikud omapärad peavad kindlasti juhendmaterjalis olema.

Ave Paulus: Reaalsed sellised raamatukesed piirkonna ehituspärandi ja traditsioonide kohta, kus Lahemaa jaotatud 9 piirkonnaks. Iga piirkonna puhul tutvustatakse selle piirkonna hoonestuse väärtusi, iseloomulikke detaile, nende korrastamist ja hooldust. Piirkonnad eripärased, nt Vihula rannakülad, + Võsu ja Käsmu eraldi, Sagadi kandi sisemaakülad, Palmse kandi sisemaakülad, Pärisea poolsaare rannakülad, Viinistu ja Loksa eraldi, Juminda poolsaare rannakülad, Kolga mõisa ja Kõnnu mõisa sisemaakülad.

3. punkt järgmiseks korraks – Jaan Jõgi teema – Lahemaa taluarhitektuuri omapärade defineerimine.

Olemasolev etnograafiline ehituspärand.

Heiki Pärdi: Ei peaks sellele kinni jääma, kuidas millalgi on defineeritud.

Vahur Kõrbe: Piirkondlik eripära – põhu ja savimajade ehitajaid koolitama ei kutsu.

Saalist: Põhumaja – kortermaja Kolgas. Naturaalsed materjalid.

Ave Paulus: Meil naturaalsed materjalid lubatud, ka uudsemad lahendused.

Kokkuvõtte mõttekojast –

Lahemaal vähemalt 20 (30) ehituspärandit käsitlevat koolituspäeva aastas koostöös eesti Vabaõhumuuseumi, muinsuskaitseametiga, kohalikega.

Arhitektuuri juhendmaterjali projekti kontseptsiooni väljatöötamine.

Trükiseprojekti kokkusaamine – veebruari algus – R 3. veebruar arhitektuuritrukis EVM-s kl 11.00.

Toetusmeetmete väljatöötamise ettepanek Keskkonnaministeeriumile ja Kultuuriministeeriumile.

Koosoleku lõpp 17.00

(allkirjastatud digitaalselt)

Ave Paulus

(allkirjastatud digitaalselt)

Mareile Michelson

Ehituspariiaudi töögrupp: koosolek

11.01.2017

Osalejad nimekiri:

Nimi	amet/ühis	kontakt allkiri	allkiri
1. Ave Kooler	Kehituskorraldus	ave.paulus@kshd.ee	
2. Kaisa Linnus	Kolgakute Selts	kaisa@kolgakute.ee	
3. Signe Kivi	Jaamla kooli Eesti Kunstivõrk	signe.kivi@artom.ee	
4. Brittiina Jänaruu	Muusika	brittiina.janaruu@artom.ee	
5. Valdur Kõrbe	Kolgakute	reuveerjo@hotmail.ee	
6. Rasmus Kark	SEVM	~~rasmus.kark@sevm.ee~~ rasmus@sevm.ee	
7. Heiki Pärli	EUM	heiki@sevm.ee	
8. Marile Michelson	KeA	marile.michelson@kekkomanamet.ee	
9. Maret Keskkula	Restor	maret.keskkula@restor.ee	
10. Kairi Kivipääl	Sellemaa Ühiskool	kairi.kivipael@sevm.ee	
11. Kaarel Toom	MKA	kaarel.toom@muusika.ee	
12. Ester Peigam		esterepeigam@hotmail.com	
13. Siiri Nõva	Muusika	siiri@staditehd.ee	